

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ
LXII/1

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК
ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ
MATICA SERBICA
CLASSIS LITTERARUM
ARCHIVUM PHILOLOGICUM ET LINGUISTICUM

Покренут 1957. године
До XXVI књиге (1983) излазио под називом *Зборник за филологију и лингвистику*

Главни уредници:
Др Миливој Павловић (1957–1960), др Рудолф Коларић (1961–1962),
академик Павле Ивић (1963–2000), академик Александар Младеновић (2001–2009),
академик Јасмина Грковић-Мејџор (2010–)

LXII/1

Уредништво:
Др МИЛИВОЈ АЛАНОВИЋ, Др НАДА АРСЕНИЈЕВИЋ, Др ЖАРКО БОШЊАКОВИЋ,
Др ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЏОР, Др ДРАГА ЗЕЦ, Др ГЕРХАРД НЕВЕКЛОВСКИ, Др МОТОКИ НОМАЧИ,
Др СЛОБОДАН ПАВЛОВИЋ, Др ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ, Др МАТО ПИЖУРИЦА, Др МИЛОРАД РАДОВАНОВИЋ,
Др ВЛАДИСЛАВА РУЖИЋ, Др СВЕТЛАНА М. ТОЛСТОЈ, Др ЗУЗАНА ТОПОЛИЊСКА, Др БЈОРН ХАНСЕН

Collegium redactorum:
Dr MILIVOJ ALANOVIĆ, Dr NADA ARSENIJEVIĆ, Dr ŽARKO BOŠNJAKOVIĆ, Dr JASMINA GRKOVIĆ-MAJOR,
Dr BJÖRN HANSEN, Dr GERHARD NEWEKLOWSKY, Dr MOTOKI NOMACHI, Dr SLOBODAN PAVLOVIĆ,
Dr DRAGOLJUB PETROVIĆ, Dr MATO PIŽURICA, Dr MILORAD RADOVANOVIĆ, Dr VLADISLAVA RUŽIĆ,
Dr SVETLANA M. TOLSTOJ, Dr ZUZANNA TOPOLIŃSKA, Dr DRAGA ZEC

Главни и одговорни уредник:
Академик ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЏОР

ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

LXII/1

НОВИ САД
2019

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Orsat Ligorio: Proto-Indo-European 'Turn' and 'Snake'	7
Весна Половина, Иван Књиџар: Комуникативно-функционална улога и когнитивни статус формално немаркираних импликација у разговорном дискурсу	17
Нада Арсенијевић: Може ли датив с предлогом <i>ћрема</i> бити објекат?	33
Јелена Редли: Именичке синтагме с начинским значењем у српском језику	45
Јелена Ајџановић: Синтаксичко-семантичка анализа глагола са префиксом <i>над-</i>	57
Јасмина Дражић: Лексикографски аспект глаголске метонимије	71
Владан Јовановић: Библијски израз <i>син чов(ј)еч(и)ји</i> из угла српске описне лексикографије	85
Марија Стефановић: Етнолингвистички опис концепта <i>здравље</i> у српском језику	97
Сања Кример-Габоровић: Генеза категорије 'розе' у лексичко-семантичком пољу 'боја' у српском језику	115
Кристина Томић, Катарина Миленковић: Форензичко профилисање говорника из узорка на енглеском као страном језику – анализа квалитета вокала	151

ХРОНИКА

Бранкица Марковић: Пети међународни научни скуп <i>Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и / или периферним областима</i>	171
--	-----

КРИТИКЕ И ПРИКАЗИ

Владислава Ружић: Предраг Пипер, Миливој Алановић, Слободан Павловић, Ивана Антонић, Људмила Поповић, Марина Николић, Дојчил Војводић, Срето Танасић, Биљана Марић. <i>Синтакса сложене реченице у савременом српском језику</i>	175
Јасна Влајић-Поповић: Gerhard Stickel (ed.). <i>National Language Institutions and National Languages</i>	183
Мирјана Петровић-Савић: <i>Лексический атлас Русских народных говоров, Том I, Рас- тительный мир</i>	203
Вера Васић: Гордана Штрбац. <i>Фразеологија о човеку и човек у фразеологији</i>	206
Драгана Ратковић: Драгана Д. Вельковић Станковић. <i>Како мислимо речи. Прилози про- учавању когнитивних аспекти српске лексике</i>	212
Упутство за припрему рукописа за штампу	219
Contents	225

ких критеријума и стандарда за праћење развоја језичке ситуације у европским оквирима. На осталима је да им се придруже.

Јасна Влајић-Појовић

Институт за српски језик САНУ
Кнез Михаилова 36/1, 11000 Београд, Србија
jasna.vlajic@isj.sanu.ac.rs

UDC 811.161.1'373(049.32)

*Лексический атлас Русских народных говоров, Том I,
Растительный мир.*
Москва – Санкт-Петербург: Российская академия наук,
Институт лингвистических исследований РАН,
Институт славяноведения РАН, 2017, 731 стр.*

Друга половина XIX века може се сматрати зачетком дијалектологије као научне дисциплине код Руса. Познати руски лексикограф В. Ј. Даль 1852. године објавио је рад *О наречьях русского языка*, а 1897. појавила се и прва дијалектологија руског језика – *Опыт русской диалектологии* Ј. Собољевског. С правом можемо казати да се о дијалектолошким атласима руских говора почиње рано размишљати. На иницијативу академика А. А. Шахматова, 1904. године настала је московска дијалектолошка комисија (МДК), чији је основни задатак био сакупљање дијалекатске грађе.

Пробни том *Лингвистичког атласа руских народних говора* (ЛАРНГ) изашао је 2004. године. На овоме месту приказујемо *Први том* који је посвећен *Биљном свейу* у оквиру семантичке групе *Природа*. Као одговорни редактор овога тома потписан је један од најистакнутијих дијалектолога и лингвогеографа руског језика, Татјана Ивановна Вендина, дугогодишњи (од 2003. године) председник Међународне комисије за *Опцијесловнски лингвистички атлас* (ОЛА) при Међународном комитету слависта. Важно је поменути и то да је оснивач *Атласа* И. А. Попов, руководиоци пројекта су А. С. Герд и С. А. Мызников, редакциони одбор чине Т. И. Вендина, В. Н. Гришанова, О. И. Жмурко, Л. Я. Костючук, С. А. Мызников, Т. К. Ховрина и Т. В. Шалаева. Редактор овог тома јесте Т. К. Ховрина, а рецензенти су академик С. М. Толстая, д. ф. н. А. Н. Соболев и к. ф. н. О. Г. Ровнова. Сви они, укључујући и ауторе карата којих је чак 72,¹ позната су и призната имена и ван граница руске лингвистике и својим научним интегритетом сведоче о квалитету овога дела. Други том *Атласа* биће посвећен животињском свету, трећи пејзажној лексици, четврти метеорологији итд. Иако посао око прикупљања

* Приказ је настао као резултат рада на пројекту – *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора* (бр. 178020), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Из техничких разлога, овде их нећемо набрајати.

грађе за *Айлас*, поштујући план рада који је наведен у пробном тому, није у потпуности завршен, редакција *Айласа* одлучила је да се штампају први лексички томови.

На првим странама *Айласа*, пре *Садржаја* (стр. 5–6), *Списка скраћеница* (стр. 6) и *Увода* (стр. 7–11), дат је преглед установа (стр. 4) које су, на одређен начин, имале учешћа у настајању овога дела. Као саставни део увода, као што је и уобичајено за публикације овога типа, дат је списак сарадника који су учествовали у изради карата, што самостално што у коауторству. Неки од њих аутори су једне, а неки и преко 50 карата. Након тога, наведен је списак од 1064 пункта (стр. 12–16) који су обухваћени *Айласом*. Затим следи карта-бланковка (стр. 17) са нумерацијом пунктова из којих је сакупљана грађа за овај изузетан посао. Централни, разумљиво и највећи део књиге, припада поглављу *Карте, Мајеријали и Индекси мајеријала* (стр. 19–696). Након тога долази *Некартографисани мајеријал* (стр. 697–718) и *Сводни индекс* (стр. 719–727). На самоме крају *Айласа*, пре списка цитиране литературе, представљене су и области, административни рејони на које је раздељена територија по којој се распростиру руски народни говори са навођењем списка пунктова у свакој територијалној целини.

У првом тому *Лингвистичког айласа руских народних говора* на више од 200 лингвистичких карата представљена је и интерпретирана богата дијалекатска грађа забележена на простору који захватају руски народни говори. Како би се што веродостојније представиле лексичке разлике, семантичка структура одабраних лексема, или посебности дијалекатске творбе, у *Айласу* су рађене лесичке, семантичке, лексичко-творбене и творбене карте. Најбројније су, што је и очекивано, лексичке карте, које су рађене по принципу „од значења ка речи”. Има их око 150. У том корпусу је изванредан број дубл-карата. Оне, условно речено, представљају „пратећи материјал” основне карте. Дубл-карте рађене су у оним случајевима када се картографисани материјал одликује високим степеном лексичке, творбене, лексичко-творбене или семантичке варијантности, која, на неки начин, отежава читање саме карте. Да би се то избегло, с једне стране, а како би се, с друге, боље и јасније представила диференцираност руских народних говора, као добро решење показале су се дубл-карте. Пример за то је карта № 14, на којој је приказана лексичка карта Л13 *чаща, дремучий лес*. На њој је картографисано чак 30-ак назива којима се именује ‘густа шума, шипражје’. Уз ову карту, урађене су две дубл-карте на којима су истакнути ареали трију најраспрострањенијих лексема (на првој, № 15, јесте *чаща*, односно *чащá*, а на № 16 издвојене су лексеме *дѣбри* и *трусóба*). Међу картама имамо и неколико мотивационих. Циљ тих карата јесте да покажу разлике у мотивационим карактеристикама мапираних номинација истог референта. На пример, на мотивационој карти ЛСЛ 145 ‘подорожник’ показане су у мотивационим знаковима имена ‘боквице’ која постоје у руским народним говорима, па су се издвојили: локативно својство којим се актуализује место раста (нпр. растущий вдол дороги), функционално својство, указујући на сврху биљке (нпр. лечить), затим релациона својства која успостављају односе сличности (нпр. антропоморфный) и квалитативно или субјективно процењивање указивањем на карактеристике (нпр. строения листа). Израда мотивационих карата најпре није била планирана, али потреба за

њима настала је током рада на самом атласу. Треба истаћи и постојање неколико „номинативних” карата (карта № 19, № 22 и № 42) којима се исказују разлике у начину именовања појединих реалија – да ли се именује једном речју – изведеном или сложеном, или описном конструкцијом.

Сакупљен и овде представљен лексички материјал могуће је разврстати у неколико семантичких скупина: називе за шуме, називе за дрвеће, називе за траве, називе за печурке, називе за ниско растиње, односно жбуње, називе за јагодичасто воће. Подаци добијени на терену преточени су у лингвистичке карте. Свака од њих пропраћена је лингвистичким коментаром са наведеним посебностима за дату лексему, одређеним општим напоменама као и истицањем ареала картографисане лексеме. У вези са ареалима, напоменули бисмо да поједине „основне” карте, с циљем укрупњавања ареала, имају и по три дубл-карте (№ 171, № 172, и № 173; № 202, № 203 и № 204). Сваки коментар на карти прате и два одељка: први се тиче илустрације потврђених лексема на терену, а у другом је списак пунктова у којима је забележена и картографисана одговарајућа лексема.

Приликом израде карата, односно легенди које су њихов саставни део, поштован је систем знаковне, симболичке хијерархије. Први у низу јесте знак који представља тему карте, односно најфреквентнију лексему.

Материјал приказан на картама првог тома *Руског лингвистичког атласа* сведочи о неравномерној дијалекатској рашчлањености руских дијалеката, што потврђују карте у којима је видљив различит степен лексичке и творбене диференцијације. Такав наш закључак поткрепљује постојање дубл-карата – уз поједине карте рађене су и по две-три дубл-карте (Л 102) којима се истичу ареали, насупрот „иногда даже монотонная” (Л 59).

Ако се има у виду да на уводним страницама овога дела стоји да *Атлас* има задатак да представи лексичке и семантичке разлике, семантичку структуру речи и особености дијалекатске творбе, сматрамо да је постављени циљ веома успешно остварен. Пажљиво одабран лексички материјал, стручно представљен на картама, показао је тачном процену редакције да се лексички томови могу штампати и пре него што се заврши комплетно сакупљање планиране дијалекатске грађе. На одабраним картама сликовито су представљене дијалекатске особености руских народних говора.

Изласком из штампе првог тома *Руског лингвистичког атласа*, научна јавност добила је изванредно дело из домена лингвогеографије и дијалектологије. Реч је о значајном и вишеструко корисном делу на које ће се позивати и истраживачи других научних дисциплина (етнолози, културолози, биолози – будући да је грађом обухваћен биљни свет – и др.) у својим будућим истраживањима. *Атлас* по много чему, а пре свега по богатству грађе, представља вредан допринос не само русистици већ и славистици уопште. Узорна је у сваком смислу техничка уређеност и опремљеност публикације, што њеним приређивачима и издавачима, можемо рећи – служи на част.

Мирјана Пејровић-Савић

Институт за српски језик САНУ
Кнез Михаилова 36/1, 11000 Београд, Србија
Mirjana.Petrovic@isj.sanu.ac.rs